

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • פרשת ויקהל פקודי - פרה תשע"ב

46

המשל השני לפשתני שמנפץ את הפשתן וחובט בו, שם המטרה היא לצורך תיקון הפשתן עצמו, כי על ידי שמכים עליו הוא מתחזק יותר, וכך גם הניסיונות יש בהם תועלת לאדם עצמו, וכמו שביאר הרמב"ן (שמות כ, יז) כי ניסיון הוא מלשון 'הרימו נס', שהאדם מתעלה ומתחזק על ידי העמידה בניסיונות. מי שיש לו כוחות ואינו מוציא אותם לפועל הרי הוא נחלש, אבל מי שמתגבר ועומד בניסיונות, הרי הוא מתחזק ומוסיף שלמות, ונמצא כי יש תועלת בייסורים גם לצדיק עצמו, שעל ידי הייסורים הוא מתעלה ומוסיף שלמות.

המשל השלישי לבעל הבית שיש לו שתי פרות, ומעביד את הפרה שיש לה יותר כוח, הנמשל הוא פשוט, כי כמו בעל הבית שמעביד את הפרה החזקה, כדי לנצל את כוחה ולהרוויח יותר, כך הקב"ה נותן לייסורים לצדיקים, לא רק בשביל להוסיף שלמות לצדיק עצמו, אלא גם להוסיף זכויות לכל הדור כולו, כי הדור זקוק לזכויות, ועל ידי שהצדיק עומד בניסיונות זה מוסיף זכויות לכל הדור, לכן נותנים את הקשיים לצדיקים ולא לרשעים, מפני שרק הם יוכלו לעמוד בניסיונות ולהרבות זכויות.

וידוע המעשה שהובא בגמרא (גיטין ז, א) על מר עוקבא שסבל לייסורים מבני אדם שציערו אותו, ושלח לשאול את רבי אלעזר האם ראוי למוסרם למלכות, והשיב לו רבי אלעזר בדברי הפסוק "אמרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לגנדי" - אף על פי שרשע לגנדי אשמרה לפי מחסום, והיינו שצריך לשתוק ולעמוד בייסורים ולא למוסרם למלכות, ושמע מר עוקבא לדברי רבי אלעזר ולא עשה להם כלום.

ולאחר זמן שלח שוב לשאול את רבי אלעזר "קא מצערי לי טובא ולא מצינא דאיקום בהו", והיינו שהצער מתחזק יותר וכבר אינו יכול לעמוד בזה, כי עד עכשיו היו אלו לייסורים שאין בהם ביטול תורה, וממילא הרי הם לייסורים של אהבה וצריך לשמוח בהם, וחז"ל הפליגו (גיטין לו, ב) במעלתם של השמחים בייסורים, אבל עכשיו שכבר אינו יכול לסבול את הייסורים, והם לייסורים שיש בהם ביטול תורה, מה צריך לעשות?

והשיב לו רבי אלעזר בדברי הפסוק "דום להשם והתחולל לו" - דום להשם והוא יפילם לך חללים חללים, השכם והערב עליהם לבית המדרש והם כלים מאליהם, והיינו שצריך להתחזק בתורה ובתפילה וממילא ייגמרו הקשיים, ואכן כך היה, שהתחזק בתורה ובתפילה, ומיד אחר כך הסתלקו המפריעים. ושמעתי פעם מאדם גדול שסבל לייסורים וצרות מאנשים, והוא שתק ולא עשה כלום, ולא סיפר לאף אחד, אלא התחזק יותר בתורה ובתפילה, וכמו שאמר רבי אלעזר למר עוקבא "השכם והערב עליהם לבית המדרש", ומיד אחר כך נעלמו כל הקשיים.

ולמדנו שכל הצרות והייסורים הם בהשגחה מן השמים, וממילא לא שייך שאדם יכעס על מי שציער אותו, כי הצער מגיע לו מן השמים, ואם הלה לא היה מצער אותו היה מישוהו אחר מצער אותו, וצריך יותר לדאוג מה רוצים ממנו מן השמים, אם הוא צדיק עליו לשמוח שיש לו לייסורים של אהבה להגדיל שכרו, וגם אם הוא רשע נותנים לו לייסורים לכפרת עוונות וצריך לשמוח בהם, ופעם הסברתי זאת לאדם אחד והבין את הדברים, אבל אמר כי קשה מאד שלא לכעוס, שזה נגד הטבע, אמנם מי שהשכל שלו שולט על הטבע יכול להתגבר על הכעס.

ויש גם מקרה אחר שאדם עושה טובות לאנשים, ומחכה שיחזירו לו טובה, וכשהוא זקוק לטובה מהם, הוא מחכה שיעזרו לו, ואינם עוזרים לו, והוא כועס ומתרגז עליהם שהם כפויי טובה, ואיכפת לו מדוע אינם מחזירים לו טובה עבור מה שהיטיב עימם. אבל באמת גם בזה אם יעשה חשבון לפי האמונה יראה כי אין שום סיבה לכעס, שהרי גם אם אתה לא היית עושה עימו את הטובה לא היה חסר לו כלום, והוא היה מקבל את הטובה ממקום אחר, שזה מה שנפסק עליו מן השמים, ונמצא שלא הרוויח ממך כלום, כי גם בלעדך היה מקבל את הטובה מן השמים.

ויתירה מזאת, כל מה שאדם מיטיב עם אחרים אין זה משלו, אלא מן השמים נתנו לו את האפשרויות לזה, וכשנתן צדקה לא נתן כלום משלו אלא משל הקב"ה, וכמו שאמרו (אבות ג, ז) "יתן לו משלו שאתה ושלך שלו

יש שני עניינים עיקריים שאדם צריך לחשוב עליהם ולעסוק בהם.

הדבר הראשון הוא עסק התורה, לא שייך שום התקדמות והתעלות רוחנית בלי עסק התורה, כי היצר הרע חזק מאד, והתורה היא הרפואה היחידה כנגדו, והמסילות ישירים פרק ה' הביא מה שאמרו חז"ל (קידושין ל, ב) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, וכתב על זה כי "פשוט הוא שאם הבורא לא ברא למכה זו אלא רפואה זו, אי אפשר בשום פנים שיירפא האדם מזאת המכה בלתי זאת הרפואה, ומי שיחשוב להינצל זולתה אינו אלא טועה", עכ"ל.

והדבר השני הוא חיזוק האמונה, לזכור תמיד שאין מקרה בעולם והכל בידי שמים, שזה נותן לאדם התנהגות אחרת לגמרי ומשפיע גם על המידות, וכפי שהזכרנו כמה פעמים כי מי שהוא מאמין אין לו סיבה לכעוס על מי שציער אותו ופגע בו, שהרי הוא מאמין שכל צער הקטן ביותר הוא מן השמים, וכמו שאמרו (חולין ז, ב) אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזים עליו מלמעלה, וכל כאב הכי קטן הוא מפני שמן השמים רוצים שיכאב לו.

ויכול להיות כמה סיבות מדוע גזרו עליו לייסורים מן השמים, או שהוא רשע ונותנים לו את הייסורים בעולם הזה בשביל שיהיה נקי וצדיק, וצריך לשמוח בייסורים שבאו עליו לכפרת עוונות, וכשיגיע לעולם הבא ייכנס ישר לגן עדן בלי לסבול לייסורי גיהנום שהם איומים וקשים ביותר, וגם מי שאינו רשע אלא צדיק, נותנים לו מן השמים את הייסורים להגדיל שכרו, והרי אלו לייסורים של אהבה שצריך לשמוח בהם.

ובאמת יש פסוק בתהלים (יא, ה) "השם צדיק יבחן", והיינו שהקב"ה נותן לייסורים במיוחד לצדיקים, כדי לבחון אותם ולנסותם אם יעמדו בניסיון, ואילו את הרשעים אינו בוחן, כי אם יהיו להם קשיים ודאי שלא יעמדו בניסיונות, ורק את הצדיקים יש מה לבחון ולנסות בייסורים, ומצינו במדרש (בראשית רבה לב, ג) שלושה משלים על זה, מהו העניין בייסורים שהקב"ה מביא על הצדיקים.

משל אחד הובא במדרש, "אמר רבי יונתן, היוצר הזה אינו בודק קנקנים מרועים שאינו מספיק לקוש עליהם אחת עד שהוא שוברם, ומי הוא בודק בקנקנים יפים, אפילו מקיש עליהם כמה פעמים אינם נשברים, כך אין הקב"ה מנסה את הרשעים אלא את הצדיקים שנאמר השם צדיק יבחן", יוצר כלי חרס שרוצה לבדוק את הכלים, מקיש על הקנקנים החזקים, ולפי הקול העולה מן ההכאה הוא יודע את חוזקם, אבל על הכלים החלשים אינו מקיש, כי אם יכה עליהם מיד יישברו.

ועוד משל הובא במדרש, "אמר רבי יוסי בן חנינא, הפשתני הזה בשעה שהוא יודע שהפשתן שלו יפה, כל שהוא כותשה היא משתבחת, וכל זמן שהוא מקיש עליה היא משתמנת, ובשעה שהוא יודע שהפשתן שלו רעה אינו מספיק לקוש עליה אחת עד שהיא פוקעת, כך אין הקב"ה מנסה את הרשעים אלא את הצדיקים שנאמר השם צדיק יבחן", והיינו כמו פשתן טוב, שמנפצים אותו וחובטים בו כדי שיהיה יותר טוב, אבל פשתן חלש אי אפשר להכות אותו ולנפצו, מפני שיתקלקל בזה.

ומשל שלישי הובא שם, "אמר רבי אלעזר, משל לבעל הבית שהיה לו שתי פרות, אחת כוחה יפה ואחת כוחה רע, על מי הוא נותן את העול, לא על זאת שכוחה יפה, כך הקב"ה מנסה את הצדיקים שנאמר השם צדיק יבחן", והיינו כמו אדם שיש לו שתי פרות שהוא עובד בהם, הרי הוא נותן את עיקר העול על הפרה בעלת הכוח, כי אם ייתן את העול על הפרה החלשה לא תוכל לעבוד.

ומפרישי המדרש ביארו כי נאמרו בזה שלושה עניינים שונים. המשל הראשון ליוצר כלי חרס, שהוא מקיש על הכלי לבדוק אם הוא חזק או חלש, הרי המטרה בזה היא להראות לאחרים את חוזקו של הכלי, שיראו שהוא כלי טוב ומשובח וירצו לקנות אותו, וכך הקב"ה מביא לייסורים על הצדיקים כדי שיעמדו בניסיונות, ועל ידי זה יראו כולם את צדקותם וילמדו ממעשיהם, ומטרת הייסורים היא לפרסם את צדקותם של הצדיקים, כדי שיקבלו השפעה מהם וילכו בדרכיהם.

וכן בדוד הוא אומר כי ממך הכל ומידך נתנו לך", כי כל הכוחות והכסף שיש לאדם הם מהקב"ה, וקיבל את הכסף בתורת פיקדון לתת כפי החיוב לצדקה, ואם אינו נותן צדקה הרי הוא גוזל את הקב"ה שהכסף שלו.

והיינו שהקב"ה אומר כי אינו מחויב לשלם לאדם כלום עבור עשיית המצוות, מפני שכל מה שיש לאדם זה מאיתו ית', כל הכוחות לעשות מצוות ומעשים טובים, ואפילו כוח המחשבה, וכל ההרגשים שיש לו, הכל הוא מקבל מהקב"ה, וכל אדם חייב להשתמש עם הכוחות שקיבל לעשות מצוות ומעשים טובים, שאם לא יעשה כן הרי הוא חוטא ופושע, ומי שאינו מקיים את החיובים המוטלים עליו למה לו חיים.

ובאמת יש אנשים שחושבים שהקב"ה חייב להם, ובאים בטענות מדוע אינם מרגישים טוב כמו שהיה פעם, אבל באמת זו טעות, כי הקב"ה אינו חייב להם כלום, וכל מה שקיבלו עד עכשיו זה חסד ונדבה, וכל אחד צריך להכיר טובה להקב"ה שהוא מנשים אותו בכל רגע, ואמנם אין אנו מרגישים זאת בחוש, אבל כך המציאות, וממילא גם לא שייך לבוא בתביעה על אדם אחר שהוא חייב להחזיר לי טובה, שהרי מה שנתתי לו אינו משלי, אלא מן השמים נתנו לי את הכוחות להיטיב עימו כפי מה שפסק עלי.

כשאדם חי לפי האמונה אין בלבו שום כעס וקפיידא על מי שציער אותו, וגם לא על מי שאינו מחזיר לו טובה, כי הוא יודע שהדרישה להחזיר טובה היא דרישה שאינה מוצדקת, נכון שיש ביקורת על מי שהוא כפוי טובה, אבל לא שייך לבוא בתביעות מדוע אינו מחזיר טובה, וגם אם הוא עשיר ובעל אמצעים, לא שייך לבוא אליו בטענה מדוע אינו מחזיר טובה, כי הוא אינו חייב לי כלום, ומצות הצדקה היא לא מצוה שהוא חייב לי, אלא מצוה פרטית שלו, שהוא חייב בה מצד חסד ואהבת הבריות.

ומעשה שהיה באדם בעל מדרגה שביקשו ממנו לעשות טובה עם מישהו, והוא הסכים ועשה את הטובה ברצון, אבל לאחר מכן העירו לו כי הוא אינו עושה זאת מתוך אהבת חסד אלא רק לשם מצוה, מפני שהוא רוצה את העולם הבא עבור המצוה, והוא היה איש אמת והרגיש כי הדברים נכונים, והצטער מאד למה באמת הוא עושה את הטובה רק בשביל העולם הבא, ומדוע אינו עושה זאת מתוך אהבת הבריות, וכאב לו שלא הגיע למדרגה של עשיית חסד מתוך אהבת חסד.

והיינו מפני שהיה חושב רק על העולם הבא של עצמו, וכשעשה טובה עשה זאת רק מפני שיש מצוה לעשות חסד ולא מתוך אהבת חסד, אבל באמת החיוב הוא להיטיב עם השני מתוך אהבת הבריות ואהבת חסד, וידוע בשם בעלי המוסר כי אדם צריך לדאוג על 'העולם הבא' שלו ועל 'העולם הזה' של אחרים ולא להיפך, ואמנם מי שיכול להשפיע על חברו בענייני העולם הבא צריך להשפיע עליו, אבל ראשית צריך לדאוג לכל מחסורו בענייני העולם הזה.

וכבר הזכרנו את דברי הגמרא (ברכות יב, א) כי משמר היוצא בבית המקדש היה מברך את המשמר הנכנס "מי ששיכן את שמו בבית הזה הוא ישיכן ביניכם אהבה ואחוה ושלוש ורעות", וכן מצינו בשבע ברכות שמזכירים נוסח זה "אשר ברא ששון ושמחה וכו' אהבה ואחוה שלום ורעות", ונזכרו כאן ארבע לשונות על אהבה, שכל מילה יש לה משמעות אחרת, אהבה, אחווה, שלום ורעות.

ואמרנו בלאר כי אהבת הבריות היא אהבת הבריות בדרגה רגילה, ואחוה היא אהבה יותר גדולה כמו אהבת אחים, ושלוש היא דרגה נוספת כי לפעמים יש אחים אוהבים שאין ביניהם שלום, ואמנם אינם שונאים זה את זה, אבל יש ביניהם סכסוכים ומריבות על ירושות וכדומה, ורעות היינו שיהיה גם קשר של ידידות וחברות ביניהם, כי לפעמים יש אחים אוהבים שכל אחד שקוע בענייניו ובעסקיו ואינם מתעניינים זה בשלומו של זה.

והמידות הטובות מחייבות שיהיה קשר של אהבה אחווה שלום ורעות בין אדם לחברו, לדבר עם השני ולהתעניין בשלומו, כי זה נותן לשני מצב רוח טוב והרגשה נעימה מאד, שהוא רואה שיש מי שחושב עליו ומתעניין בשלומו, אלו הם המידות הטובות, אבל בלי תורה זה לא שייך, כי היצר הרע חזק מאד, ומפתה את האדם למידות רעות, ורק בכוח התורה אפשר להתגבר על היצר הרע.

ועיקר הרעות צריכה להיות בדברי תורה, וכמו שאמרנו חז"ל (אבות ג, ב) "שנים שיושבים ואין ביניהם דברי תורה הרי זה מושב לצים", ושמעתי לפרש בזה כי נקטו בלשון שאין 'ביניהם' דברי תורה, דהיינו אפילו אם

שניהם יושבים ועוסקים בתורה, ולמשל שני תלמידי חכמים שיושבים באוטובוס זה לצד זה, וכל אחד שקוע בענייניו, אם אינם מדברים יחד בדברי תורה, זה נקרא שאין 'ביניהם' דברי תורה, והקשר של רעות הוא שיהיו דברי תורה ביניהם.

ושמעתי מאחד שאמר כי ילדים בחיידר שאוהבים את המלמד והמלמד אוהב אותם, כל האהבה ביניהם צריכה להיות רק בדברי תורה, וכמו שאמרנו חז"ל (קידושין ל, ב) מאי את אויבים בשער אמר רבי חייא בר אבא אפילו האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקים בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה ואינם זוים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה שנאמר את והב בסופה אל תקרי בסופה אלא בסופה, כי עסק התורה ביחד נותן אהבה.

ועתה בעמדנו אחר פורים, אדר וניסן הם זמנים של גאולה, אבל עכשיו אנו זקוקים לרחמי שמים מרובים, כאשר אחינו שבדרום נמצאים במצב של מלחמה ושרויים בסכנה, וגם בכל ימות השנה אנו מוקפים שונאים, כל המדינות מסביבנו שונאים אותנו ומבקשים לפגוע בנו, וגם כל העולם שונאים אותנו, כמו שאמרנו חז"ל הלכה היא בידוע שעשיו שונא ליעקב, וכל קיומינו הוא בנס.

וידוע מה שכתב הגאון רבי יעקב עמדין (בהקדמה לסידורו בית יעקב) "מי שיעיין בייחוד עניינינו ומעמדנו בעולם, אנחנו האומה הגולה, שה פזורה, אחר כל מה שעבר עלינו מהצרות והתמורות אלפים מהשנים ואין אומה בעולם נרדפת כמונו. מה רבים היו צרינו, מה עצמו נשאר ראש הקמים עלינו מנעורינו להשמידנו לעקרנו לשרשנו מפני השנאה שסיבתה הקנאה, רבת צררנו, גם לא יכלו לנו לאבדנו ולכלותינו".

והמשיך וכתב שם כי "כל האומות הקדומות העצומות אבדו זכרם, בטל סברם סר צלם, ואנו הדבקים בהשם כולנו חיים היום לא נפקד ממנו בכל תוקף אריכות גלותנו אפילו אות וניקוד אחר מתורה שבכתב, וכל דברי חכמים קיימים... לא שלט בהם יד הזמן ולא כילם. מה יענה בזה פילוסוף חריף, היד המקרה עשתה כל אלה?! חי נפשי כי בהתבונני בנפלאות אלה, גדלו אצלי יותר מכל ניסים ונפלאות שעשה השי"ת לאבותינו במצרים ובמדבר ובארץ ישראל".

והוא כותב בחובות הלבבות (שער הבחינה סוף פ"ה) כי אם יבקש אדם בזמן הזה לראות ניסים הדומים למה שהיו בעת יציאת מצרים, "יביט בעין האמת עמדנו בין האומות מעת הגלות וסידור עניינינו ביניהן, עם מה שאנו בלתי מסכימים עימיהן בסתר ובגלוי, והן יודעות בזה, ויראה, כי עניינינו אפשר שיהיה קרוב מענייניהן במזונות ובטרפים, ואפשר שיהיה טוב מענייניהן בעתי המלחמות והתגרות, וטראה הבינוניים והכפריים שבהן טורחים יותר מן הבינוניים שבנו והדלים אשר בקרבנו", עכ"ד.

כלל ישראל קיימים אלפי שנים בלי מדינה, ונמצאים תמיד בין שונאים העומדים עלינו לכלותינו, ואף על פי כן החיים של היהודים הם חיים טובים ומאושרים יותר מהגויים, מפני שהגויים אין להם שום סיפוק בחייהם, ותמיד הם מרגישים שחסר להם, ומי שיש לו מנה רוצה מאתיהם, וכך גם אחינו שאינם שומרי תורה ומצוות הם מסכנים, שאין להם סיפוק מהחיים, ואנו ברוך השם שמחים ומאושרים שזכינו לעסוק בתורה ולקיים מצוותיה.

עלינו לזכור שכל קיומינו הוא בנס, והנס הוא רחמי שמים, וצריך להתחזק באמונה וביטחון שכל הקשיים הם לטובה, וכמו שאמרנו (ברכות ס, ב) כל דעביד רחמנא לטב עביד, וגם אם עכשיו לא יודעים מדוע זה לטובה, אחרי הגאולה יתברר שהכל היה לטובה.

וכמו אדם שהיה צריך לנסוע לאיזה מקום כדי להרוויח רווח גדול, ואיחר את הטיסה בכמה רגעים, והצטער מאד על הפסד הממון שנגרם לו, ונדע לו אחר כך כי אותו המטוס התרסק ונפל, הרי זהו נס גלוי שהוא רואה בבירור שהכל היה לטובה, וכך יש גם ניסים נסתרים שמי שהוא בעל אמונה מאמין שהכל בהשגחה, והכל היה לטובה.

זהו העניין של חיזוק האמונה יחד עם תורה, ועל ידי זה יש גם חיזוק במידות הטובות. יהי רצון שנוכה לסייעתא דשמיא בזה!

**גיליון זה מוקדש
להצלחת אליהו בן חיה
ברוחניות וגשמיות**